

سرمقاله

مهدویت، آینده‌پژوهی و مهندسی فرهنگی

آموزه مهدویت را می‌توان کلیدی‌ترین آموزه اسلامی دانست که عصاره تمامی ارزش‌های اسلامی را در خویش جمع کرده است. معرفت امام زمان معیار و شاخص اسلامیت از جاهلیت است. به همین جهت است که در کلام زیبایی امام باقر علیه السلام ولایت رکن و ستونی از دین است که چیزی همتای آن وجود ندارد «لم یناد بشی کما نودی بالولایه».^۱ چنین تأکیدی بر نقش امام به عنوان الگوی همواره پایدار و موجود و در دسترس تمامی آحاد امت اسلامی، مهدویت را در عصر حاضر از مفهومی انتزاعی - اعتقادی صرف خارج نموده و آن را به مثابه یک معیار زندگی عملی و آنچه که در عصر حاضر به «سبک زندگی» تعبیر می‌شود، در آورده است. این امر همان انتظار پویا و فعال است که به تعبیر امام سجاد علیه السلام، بزرگترین فرج‌هاست.^۲ شرایط کنونی جهانی نیز از منظری دیگر ضرورت‌های بازگشت به آموزه‌های دینی را هر چه بیشتر فراهم کرده است. هر چند در این آشفته بازار ادیان دروغین و عرفان‌های غیر وحیانی چون عرفان سرخ پوستی، عرفان اوشو و بسیاری دیگر رونق گرفته است، اما همگی هم چون سرابی هستند که قادر به سیراب کردن عطش انسانی به معنویت نیستند. معنویتی که به فرموده قرآن کریم انسان تنها با یاد خداوند متعال به آرامش می‌رسد «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ».^۳ مهدویت همان یاد و ذکر الهی است که آرامش بشر امروزی را می‌تواند تأمین کند.

مسئله مهم آن است که امروزه به چه شیوه و فرایندی باید آینده را ساخت و زندگی‌های آشفته امروزی را سامان بخشید؟ چنین نگاهی امروزه در قالب آینده‌شناسی و تلاش برای سازماندهی و تحقق بخشیدن به آرمان‌های آینده مطرح شده است و مراکز مختلف علمی و پژوهشی به تحقیق در باب آینده دست یازیده‌اند. به تعبیری بهترین رویکرد به شناخت آینده تلاش برای ساختن آن است. آینده‌پژوهی با امید انسان به آینده‌ای درخشان پیوند خورده و

۱. شیخ محمد کلینی، کافی، ج ۲، ص ۱۸.

۲. شیخ صدوق، کمال‌الدین، ج ۱، ص ۳۱۹.

۳. رعد (۱۳): ۲۸.

انسان را مسئول تلاش و پیگیری برای تحقق آن معرفی می‌کند. تعبیر مبارک قرآنی در معرفی انسان به عنوان مسئول تغییرات و تحولات زندگی خویش، همراه با وعده الهی در حاکمیت صالحان، ظرفیت‌های مهمی را در عرصه آینده‌پژوهی پیش پای انسان منتظر مهدی باور امروز قرار داده است.

البته تاکنون تمرکز مطالعاتی جدی در حوزه مطالعات دینی در باب آینده‌پژوهی صورت نگرفته است و شایسته است مراکز علمی - دینی بویژه مراکزی که به مطالعات مهدویت تمرکز یافته‌اند با نگاهی جدی زمینه مطالعات آینده‌پژوهی را فراهم ساخته و الگوها و راهبردهای جدی برای آینده دور و نزدیک ارائه دهند.

خوشبختانه در چند سال اخیر تأکید مقام معظم رهبری بر «مهندسی فرهنگی» نیز ضرورت نگاه راهبردی به جامعه و فرهنگ را بیش از پیش فزونی بخشیده است. از نظر معظم له «یکی از مهمترین تکالیف ما در درجه اول مهندسی فرهنگ کشور است.»^۱ مهندسی فرهنگی را در جامعه اسلامی امروز نمی‌توان بدون در نظر گرفتن بنیادی‌ترین اعتقاد اسلامی، یعنی مهدویت سامان داد. از این جهت لازم است با رویکردی مجدد به مباحث مهدویت به پژوهش در آینده‌ای بپردازیم که فرهنگ ما را به صورت کامل بر حول محور امامت سامان داده و افتخار جامعه و دولت زمینه‌ساز را نصیب ما بگرداند. هر چند ما به عنوان یک مومن و دیندار معتقدیم آینده از آن صالحان بوده و آنان وارثان روی زمین هستند، اما لازم است با نگاهی پویا و با الهام از آموزه «زمینه‌سازان ظهور» یا «موطنون» در کلام مبارک نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ^۲، اقدامی جدی برای فراهم سازی زمینه‌های ظهور انجام دهیم.

سردبیر

۱. مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳.

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَخْرُجُ أَنَسُ مِنَ الْمَشْرِقِ فَيُوطِنُونَ لِمَهْدِيَّ يَغْنَى سُلْطَانَهُ». علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۸۷.